

PRO MEMORIA

KRZYSZTOF BIEGAŃSKI

16 XII 1936–20 XI 1967

W listopadzie 2017 r. mija pięćdziesiąt lat od śmierci Krzysztofa Biegańskiego, muzykologa o nieprzeciętnej osobowości naukowej, autora pionierskich prac z zakresu mediewistyki muzycznej, które zapewniły Mu trwałą pozycję w dziejach naszej dyscypliny¹.

Urodził się w Warszawie, w rodzinie Piotra Biegańskiego, architekta, od 1945 r. wykładowcy na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, i Ireny z domu Sperl. Uzyskał maturę w roku 1953 w warszawskim Liceum Ogólnokształcącym im. T. Reytana. W 1954 r. rozpoczął studia muzykologiczne na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Pięć lat później uzyskał stopień magistra muzykologii. Równoległe zdobywał wykształcenie muzyczne, początkowo prywatnie, następnie w klasie fortepianu w Państwowej Średniej Szkole Muzycznej Nr 1 w Warszawie, wreszcie w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej (obecnie Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina) w Warszawie na Wydziale I w sekcji dyrygentury, w klasie profesora Stanisława Wisłockiego.

Aktywnie uczestniczył w życiu muzycznym. W l. 1954–60 był stałym współpracownikiem Polskiego Radia i, dorywczo, Telewizji Warszawskiej w charakterze konsultanta do spraw muzyki (przygotowywał m.in. ilustracje muzyczne do audycji Polskiego Radia).

Od roku 1959 pozostawał na stanowisku asystenta przy kierowanej przez ks. prof. Hieronima Feichta Katedrze Historii Muzyki Polskiej Instytutu Muzykologii UW. Do jego zadań należała organizacja i kierowanie pracami tamtejszego Ośrodka Inwentaryzacji i Dokumentacji Zabytków Muzycznych w Polsce. Uczestnicząc w badaniach terenowych, dokonał szeregu odkryć, identyfikując m.in. dzieła Antoniego Milwida w Czerwińsku, wspólnie z Adamem Sutkowskim. Nadto, wspólnie z Hanną Pukińską i Tadeuszem Maciejewskim, przygotował katalog muzykaliów z Biblioteki Łańcuckiej.

Brał udział w krajowych i zagranicznych kongresach i konferencjach muzykologicznych. Wystąpił z referatem na I Międzynarodowym Kongresie Chopinowskim w Warszawie (1960), I Krajowej Konferencji Muzykologicznej w Warszawie (1966), IX Międzynarodowym Kongresie Muzykologicznym w Lublanie (1967). Wspólnie z Zofią Helman zajmował się sekretariatem naukowym sesji naukowej poświęconej

¹ Por. Elżbieta Dziębowska, „Krzysztof Biegański”, *Muzyka* 12 (1967) nr 4, s. 6–7; Tadeusz Maciejewski, „Krzysztof Biegański (1936–1967)”, *Cahiers de civilisation médiévale* 11 (1968) nr 41, s. 91–92; Andrzej Chodkowski, „Biegański Krzysztof”, w: *Encyklopedia Muzyczna PWM*, red. Elżbieta Dziębowska, t. I *ab*, Kraków 1979, s. 315.

twórczości Karola Szymanowskiego (Instytut Muzykologii UW, 1962), był członkiem komitetu naukowego Międzynarodowego Festiwalu i Kongresu *Musica Antiqua Europae Orientalis*.

Zainteresowania naukowe Biegańskiego koncentrowały się na problemach chóralu gregoriańskiego. W pracy magisterskiej, pisanej pod kierunkiem ks. profesora Hieronima Feichta, podjął temat sekwencji z gnieźnieńskiego *Missale plenarium* (Gniezno, Biblioteka Katedralna, ms 149). Studia z zakresu mediewistyki muzycznej uzupełniał i pogłębiał w Centre d'Études Supérieures de Civilisation Médiévale uniwersytetu w Poitiers w ramach sesji letniej w roku 1958 i w roku akademickim 1960–61 pod kierunkiem Solange Corbin, wybitnej mediewistki i znawczyni średnio-wiecznej paleografii muzycznej. (Poniżej zamieszczamy fragmenty listu Krzysztofa Biegańskiego pisanego w Poitiers, udostępnionego uprzejmie przez adresatkę, Panią Marię Emilię Zajączkowską-Lopatto.) Tamże rozpoczął gromadzenie materiałów do przyszłej pracy doktorskiej. W roku 1961 kontynuował specjalizację gregoriańską w ramach Corsi estivi per il Canto Gregoriano organizowanych przez Fondazione Giorgio Cini w Wenecji, a także uczestniczył – w zakresie dyrygentury – w letnim kursie Accademia Musicale Chigiana w Sienie.

Był także utalentowanym nauczycielem akademickim. Prowadził zajęcia z historii muzyki polskiej oraz stylów muzycznych. Łączył pasję i rzetelność badawczą z komunikatywnym i starannym przekazem posiadanej wiedzy. Cieszył się autorytetem wybitnego wykładowcy i żywą sympatią ze strony studentów.

Rozprawę doktorską pt. *Gnieźnieński zabytek monodii cheironomicznej z przelomu XI i XII w. Rękopis 149 Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, pisaną pod kierunkiem ks. prof. Hieronima Feichta, obronił w 1967 roku. Recenzentami byli prof. prof. Józef Michał Chomiński i Jerzy Woronczak. Rozprawa doktorska Krzysztofa Biegańskiego została opublikowana w ramach serii *Antiquitates Musicae in Polonia*.

Bibliografia Jego prac obejmuje ponad trzydzieści pozycji. Prace naukowe zaczął publikować jeszcze w czasie studiów.

Druga połowa lat pięćdziesiątych i lata sześćdziesiąte okazały się czasem sprzyjającym intensywnym badaniom źródłowym nad muzyką dawną w Polsce. Mediewistyka muzyczna, a w szczególności chorał gregoriański, stanowiła wówczas obszar bardzo słabo zbadany przez poprzednią generację muzykologów². Prace Krzysztofa Biegańskiego nie tylko miały charakter pionierski, lecz wniosły też ogromny wkład metodologiczny do badań nad najstarszymi zachowanymi w Polsce księgami liturgicznymi z notacją muzyczną. Gnieźnieńskie *Missale plenarium* (ms 149), najstarszy zachowany mszał zawierający śpiewy zapisane notacją bezliniową, był wprawdzie odnotowany już w połowie XIX w., lecz dopiero Biegański dokonał przybliżonego datowania tej

2 Por.: Krzysztof Biegański, „Musica Medii Aevi. Red. Jerzy Morawski. Tom I. Kraków 1965 PWM”, *Muzyka* II (1966) nr 2, s. 156.

Krzysztof Biegański. Fotografia uprzejmie udostępniona przez Panią Marię Emilię Zajązkowską-Lopatto.

księgi (XI/XII w.) i określił z dużą dozą prawdopodobieństwa jej południowoniemieckie pochodzenie. Dzięki precyzyjnie opracowanej metodzie analizy porównawczej dowiódł specyfiki repertuarowej badanego zabytku, wykazując, że jest „jedynym dokumentem kultury muzycznej opactwa benedyktyńskiego Niederaltaich, które odegrało bardzo ważną rolę w tradycji liturgicznej regionu bawarsko-austriackiego; jest rzadko spotykanym przykładem formowania odrębnej, lokalnej gałęzi nurtu choralnego, co rzuca interesujące światło na problem tendencji rozwojowych chorału gregoriańskiego w dojrzałym średniowieczu”³. Ważnym dokonaniem Biegańskiego jest także szczegółowa analiza paleograficzna zapisu muzycznego na karcie pergaminowej dołączonej w XIX w. do rękopisu gnieźnieńskiego *Missale plenarium* (fr. 149): na jej podstawie autor ustalił, że (wbrew wcześniejszej opinii) rękopis ten powstał najprawdopodobniej w środkowych Włoszech na przełomie XI i XII w.⁴. Obie prace Biegańskiego dostarczyły niezwykle ważnej wiedzy na temat kontaktów muzyczno-liturgicznych, w oparciu o które kształtowała się muzyka polskiego średniowiecza.

3 Por. *Autoreferat z rozprawy doktorskiej mgr. Krzysztofa Biegańskiego*, Archiwum Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, dokumenty przewodu doktorskiego, teczką WH 530.

4 Krzysztof Biegański, „Fragment jednego z najstarszych zabytków diastematycznych w Polsce (dodatek do ms. 149 Bibl. Kapit. Gnieźnieńskiej = fr. 149)”, w: *Studia Hieronymo Feicht septuagenario dedicata*, Kraków 1967, s. 96–119.

BIBLIOGRAFIA⁵

A. PRACE HISTORYCZNE I TEORETYCZNE

- „Technika dźwiękowa w *Metopach* i *Maskach* Karola Szymanowskiego”, *Muzyka* 2 (1957) nr 4, s. 45–66
- „Elementy skalowości ludowej w mazurkach Chopina i ich konsekwencje harmoniczne”, w: *F.F. Chopin*, red. Zofia Lissa, Warszawa 1960 (= Prace Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego), s. 79–123
- „Polskość Chopina”, *Przekłady Muzyczne* zesz. 2 (26) [Pekin 1960] (chiński)*
- „Chopin w literaturze i muzyce światowej”, *Problemy Polonii Zagranicznej* I (1960), s. 205–234
- „Évolution de l’attitude de Chopin a l’égard du folklore (suivant ses mazurkas)”, w: *The Book of the First International Musicological Congress Devoted to Works of Frederick Chopin*, red. Zofia Lissa, Warsaw 1963, s. 95–99 (przekł. referatu „Problem ewolucji stosunku Chopina do ludowości (na materiale mazurków)” wygłoszonego podczas I Kongresu Muzykologicznego poświęconego twórczości Fryderyka Chopina, 16–22 II 1960
- Charakterystyka zbiorów muzycznych Biblioteki Muzeum w Łańcucie*, Muzeum w Łańcucie 1961 (maszynopis)
- Les séquences du Missel plenier conservé dans la Bibliothèque de la cathédrale de Gniezno ms. 149 (fin du XI s.)* [sprawozdanie złożone w Archiwum Centre d’Etudes Supérieures de Civilisation Médiévale w Poitiers w 1961 r.; przyjęte do druku w *Annales Musicologiques*].
- Rossini nel Diario di viaggio di Karol Kurpiński 1823* [referat wygłoszony na Convegno Rossiniano. Venezia 1964]*
- „Gnieźnieńskie *Missale plenarium* jako przykład zabytku izolowanego”, *Muzyka* II (1966) nr 3–4, s. 75–81
- „Fragment jednego z najstarszych zabytków diastematycznych w Polsce (dodatek do ms. 149 Bibl. Kapit. Gnieźnieńskiej = fr. 149)”, w: *Studia Hieronymo Feicht septuagenario dedicata*, red. Zofia Lissa i zespół: Krzysztof Biegański, Zofia Helman, Danuta Idaszak, Mirosław Perz, Kraków 1967, s. 96–119
- Biblioteka muzyczna Zamku w Łańcucie. Katalog*, Łańcut 1968

5 Poniższa bibliografia prac Krzysztofa Biegańskiego zawiera wszystkie pozycje podane przez Autora i zawarte w dokumentacji przechowywanej w Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego. Pozostawiono jej oryginalny układ. Niektórych z tych pozycji nie udało się zidentyfikować (zaznaczono je asteriskiem). Są wśród nich prace przyjęte do druku, które zapewne nie mogły zostać opublikowane bez udziału Autora w pracach redakcyjnych. W przypadku pozostałych publikacji przyjęto format zapisu bibliograficznego obowiązujący w kwartalniku *Muzyka*, uzupełniając informacje o nieodnotowane w dokumentach dane.

Missale Plenarium: Bibl. Capit. Gnesnensis MS 149, red. Hieronim Feicht, red. tomu Krzysztof Biegański, Jerzy Woronczak, Graz 1970 (= *Antiquitates Musicae in Polonia* 12)

Missale Plenarium: Bibl. Capit. Gnesnensis ms 149. Musicological and philological analyses, wyd. Krzysztof Biegański (analiza muzyczna), Jerzy Woronczak (analiza filologiczna), Warszawa 1972 (= *Antiquitates Musicae in Polonia* 11) (recenzja Jądwigi Karwasińskiej z obu tomów w: *Scriptorium* 30 (1976) nr 1, s. 132–133)

B. ANALIZY MUZYKOLOGICZNE WSPÓŁCZESNEJ TWÓRCZOŚCI MUZYCZNEJ

„Ilustracje muzyczne Lutosławskiego do audycji Polskiego Radia”, *Antena* 1 (1956–57) nr 2

„Oratorium radiowe *Hiob* (Ton de Leuw)”, *Antena* 2 (1957) nr 3

„*Drwiny z Szatana* (Frank Martin)”, *Antena* 2 (1957) nr 4

„Kilka uwag o muzyce w audycjach radiowych”, *Ruch Muzyczny* 3 (1958) nr 3, s. 23–27

„Jeszcze raz o VI Kwartecie Grażyny Bacewicz”, *Ruch Muzyczny* 4 (1960) nr 21, s. 7

„Koncert na orkiestrę Aleksandra Tansmana”, *Ruch Muzyczny* 4 (1960) nr 21, s. 14

„*Sabbataj C'wi* – nowa opera A. Tansmana”, *Ruch Muzyczny* 5 (1961) nr 9, s. 2–3

„Muzyka nie-muzyka (Prawidłowości muzyczne w filmie eksperymentalnym P. Kamlera)”, *Ruch Muzyczny* 5 (1961) nr 18, s. 16

C. PRACE O CHARAKTERZE MATERIAŁOWYM

Materiały bibliograficzne z zakresu muzykologii polskiej. Seminarium estetyki marksistowskiej w Pradze 1963 (niepubl.)

„Einstimmige Musik in mittelalterlichen Polen” oraz „Mehrstimmigkeit in Polen bis zum 1500”, w: Karl H. Wörner: *Geschichte der Musik*. Göttingen 41965, 51972⁶

„Renesans”, „Barok”, w: *Muzyka polska. Informator*, red. Stefan Śledziński, Kraków 1968, s. 41–54, 55–76

Kilkanaście haseł w *Matej encyklopedii muzyki*, red. Stefan Śledziński, Warszawa 1968 (m.in. „Bach Jan Sebastian”, „Wagner Richard”, „włoska muzyka”, „instrumentacja”) oraz *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej* (hasło „polska muzyka”, t. IX, Warszawa 1967)

6 Wörner przewidział osobne opracowania dla państw Europy Północnej i dla Polski, o czym wspomniał w przedmowie. Do przygotowania tych fragmentów zaprosił Jana Maegaarda z Kopenhagi i Krzysztofa Biegańskiego. Biegański przygotowywał podrozdziały do rozdziałów: 13. „Die einstimmige geistliche Musik seit der zweiten Hälfte des 7. Jahrhunderts” („Polen”, s. 102–105), 14. „Die einstimmige weltliche Musik des Mittelalters” („Polen”, s. 115–116), 15. „Die mehrstimmige Musik des Mittelalters” („Mehrstimmigkeit in Polen bis um 1500”, s. 148–150), 17. „Die franko-flämische Musik des 15. und 16. Jahrhunderts” („Polen im 16. Jahrhundert”, s. 179–181), 21. „Die vokale Gesellschaftskunst des 16. Jahrhunderts” („Polen”, s. 209–210), 26. „Die Oper” („Polen”, s. 339–341).

E. OPRACOWANIA KRYTYCZNE ŹRÓDEŁ

Feliks Janiewicz, *Trio nr 1 C-dur*, w: *Muzyka staropolska. Wybór niepublikowanych utworów z XII–XVIII wieku*, red. Hieronim Feicht, Kraków 1966, (wraz z Andrzejem Chodkowskim)

Jacek Szczurowski, *Litania in C*, nieopublikowane (wraz z Andrzejem Chodkowskim)*

F. PRACE POPULARNONAUKOWE, INFORMACYJNE

The National Philharmonic, Kraków 1959

Filharmonia Narodowa, Kraków 1960

„Aleksander Tansman – kompozytor, pianista i dyrygent”, *Ruch Muzyczny* 4 (1960) nr 10/11, s. 8

„Philharmonie Nationale de Varsovie”, *Perspectives Polonaise* 5 (1962) nr 8/9

„Piętnasty rok Instytutu Muzykologii w Warszawie”, *Ruch Muzyczny* 6 (1962) nr 19, s. 1–2

Musiktheater in Polen, Wiesbaden 1964*

„*Musica Antiqua Europae Orientalis* – eine musikwissenschaftliche Information”.

„Beiträge zur Musikwissenschaft” 1965

„Musik und Gesellschaft” 1965*

„Wybrane problemy dawnej muzyki polskiej w świetle najnowszych badań muzykologicznych (od X do pocz. XIX wieku)”* [materiał dla Uniwersytetu w Montevideo, 1966]

G. SPRAWOZDANIA I RECENZJE PUBLIKACJI MUZYKOLOGICZNYCH

„Nicolaus Obouhov: *Traité d’harmonie tonale, atonale et totale*. Paris 1956 Durand”, *Muzyka* 2 (1957) nr 2, s. 89–94

„*Musica Medii Aevi*. Red. Jerzy Morawski. Tom I. Kraków 1965 PWM”, *Muzyka* 11 (1966) nr 2, s. 156–162

Elżbieta Witkowska-Zaremba

Życie naukowe również z powodzeniem. Cytowa-
 nymy z książek, przerwany z zwołaniem tu dostę-
 pny, znowelizowa biblię nymotyżami. Sp. Okole
 sprawy wstanej tu sprawil personel "jak tu "od metro"
 raje, które mian obchodzą, mianze delikatnie,
 dzieo mian - Secimania kurtom iostej, kistom
 retulu, sfowfii, kullie wlatadon. Porowu barden
 mē rowny. Co mianze zpytalnie elli nas, dwoic
 bialnyd munglatozow, puzjedli z lango mowa
 Sam S. Corben, ktora oddaje samu iz na caly
 dzien. Konferencje z bialni interesujce.
 Zycie towarzyskie - wam kwarantano iz pod
 malinami. Ote Bratezo (jak nas tu Szes'cio)
 otlatnie portawontem z mianu separowari ul
 mowid comparatowon, wby mianze studionai
 francuzki. Kp calo mianze tu. Mardi Gras
 zszclutem w mianu towarzyskie francuzko-
 mianwecki - belgizki - melinghaistki - peruwiaistki -
 juzstomawidki - polski - cote d'ivoire'slami ...
 Odbytem jui kullie uckanymd mianwecki.
 Dwidlownie bytem uck Atlantykiem. Rar
 z mianwecki studionai zagranicnymd by mianwecki
 wyspe Oleron sam wbianze mianze
 kumatew (mimosa)

(2) Mieszka nie "po przelgrzymieniu" czy jaś wchiz po średnio-
 mianemu. Coś około 8 m² - mianelli stol, longwa
 szafa i dwie wygodne łóżka. Ale jak Tarantula - co
 w wannicach potężnych jak nowa szafka. Jadę
 nie mać ale za to dobre i regularnie. Studen-
 ckie szatnie tu KORYTO jak małe kawi i
 golyby me tu, re cizgle daje to samo, jak dwie
 klatki (1700 studentów). od czasu do czasu można
 dostać w głośny rzytm bananem, lub być
 obłąkanym wodą, - mianaby acini ZARTE
 barbas wysoko. Spi nie dużo 9 godzin i to
 od 1⁰⁰ do 10⁰⁰ - Petit déjeuner odpadek!
 Jedam więc 2 x dziennie. Wieczorem kino lub
 koncert ..

Z listu Krzysztofa Biegańskiego adresowanego z Poitiers do Marii Emilii Zajączkowskiej.